

Książka Anny Szudry-Barszcz, która ukazała się w Bibliotece Katedry Filozofii Wychowania, może być ciekawą inspiracją do przemyślenia współczesnych problemów edukacji nie tylko dla studentów i wykładowców filozofii czy pedagogiki, ale także i może przede wszystkim dla samych nauczycieli. Autorce udało się pokazać, że jeśli do średniowiecznych rozważań podejmiemy w sposób otwarty, ale bez nieuzasadnionego naukowo szacunku dla mistrzów przeszłości, możemy czerpać cenne wskazówki, ale dostrzegać też, że nie wyczerpują one odpowiedzi na pytania stawiane przez współczesne środowiska wychowawczo-edukacyjne. W tej krytycznej perspektywie, w czasach, gdy na brak punktów odniesienia cierpi nie tylko młodzież, ale i sami nauczyciele, św. Tomasz może okazać się niezastąpionym przewodnikiem, do którego tekstów warto sięgać zdecydowanie częściej.

Ks. Marcin Szczerbiński
Katedra Pedagogiki Chrześcijańskiej KUL

Tadeusz Sakowicz, *Wybrane aspekty środowiska rodzinnego w percepcji i ocenie osób osadzonych w polskich zakładach karnych*, Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls” 2009, ss. 481.

Tadeusz Sakowicz jest absolwentem KUL-u, gdzie ukończył studia magisterskie w zakresie filozofii praktycznej. Następnie odbył studia doktoranckie z filozofii prawa, również na KUL-u, które zwieńczyła obrona rozprawy doktorskiej dotyczącej dysfunkcyjności polskiej rodziny. Praca w państwowym pogotowiu opiekuńczym w charakterze wychowawcy pozwoliła Autorowi na gruntowne poznanie problemów współczesnego środowiska młodych przestępców, a także zanalizowanie patologicznego środowiska rodzinnego.

Praktyczne podejście do zagadnienia oraz odpowiednie przygotowanie teoretyczne zaowocowało powstaniem kilku książek, których jest redaktorem lub współredaktorem, z zakresu problematyki rodzinnej, penitencjarnej, resocjalizacyjnej oraz socjologii wychowania. Ponadto dorobek T. Sakowicza liczy kilkadziesiąt artykułów naukowych i popularnonaukowych z wymienionych dziedzin.

Recenzowana pozycja ukazuje problemy rodzin osób osadzonych w zakładach karnych na przestrzeni transformacji ustrojowej w Polsce po 1989 r. Jest to niezwykle dynamiczny okres zarówno pod względem zjawisk na arenie politycznej, jak i gospodarczej, które nie pozostały bez wpływu na przemiany społeczne oraz na obraz współczesnej polskiej rodziny.

Publikacja jest przeznaczona do odbioru głównie przez osoby pracujące w zakładach karnych, aresztach śledczych, innych placówkach penitencjarnych i opiekuńczo-wychowawczych oraz przez środowiska współpracujące, takie jak duchowień-

stwo, pracownicy socjalni, a także naukowcy zajmujący się podobną problematyką. Praca stanowi zbiór usystematyzowanej wiedzy, która pozwoli stworzyć właściwy pogląd na temat wpływu rodziny na losy ludzi, którzy w swoim życiu zetknęli się z przymusową izolacją więzienną. Przedstawia wyniki badań, które prowadzone były w latach 2000-2005 na terenie całego kraju wśród osadzonych przebywających w zakładach karnych. Potwierdza założenie, że rodzina osadzonych zawsze była miejscem kształtowania się poglądów i dokonywania wyborów, które często skutkują odbywaniem kary pozbawienia wolności.

To niewydolność rodziny oraz czynniki środowiskowe, w jakich znajduje się młody, kształtujący się człowiek, sprawiają, że tor ich losów często napotyka na swojej drodze przeszkody, które nieumiejętnie omijane prowadzą często do przymusowej izolacji.

Zamierzeniem Autora było zdiagnozowanie aktualnego funkcjonowania jednostek i ich rodzin, które weszły w konflikt z prawem. Naznaczone piętnem przestępczości, najczęściej znajdowały się na końcu w hierarchii „drabiny społecznej”. To osoby przebywające w izolacji więziennej, z dala od naturalnego środowiska społecznego, gdzie ich sytuacja życiowa w wybranych aspektach stała się dla Autora głównym przedmiotem badań.

T. Sakowicz założył, że wspomniana sytuacja życiowa omawianych więźniów ulega wpływom poprzez oddziaływania w rodzinie (proces wychowania), które skończyły się dla badanych pobyt w murach więzienia. Nie bez znaczenia są tutaj również warunki środowiskowe, społeczne oraz całokształt zdarzeń na świecie. Współistnienie tych czynników oraz wywieranie presji na młody, kształtujący się charakter, to budowanie świadomości o życiu i świecie współczesnym, zarówno w kontekście pozytywnych, jak i negatywnych relacji. Brak doświadczenia młodego człowieka skutkuje często podejmowaniem niewłaściwych decyzji. Narażony jest on na sytuacje, które są w stanie skomplikować późniejsze dorosłe życie. Autor wskazuje w badaniach zależność pomiędzy wiekiem badanych, jakością ich życia rodzinnego a ich przestępczością. Badania te znalazły potwierdzenie z danymi uzyskanymi w skali ogólnopolskiej.

Publikacja podzielona jest na osiem rozdziałów.

Rozdział I jest wprowadzeniem do stanu badań nad rodzinami więźniów po 1989 r. Autor przedstawia sytuację życiową więźniów, ich ogólną charakterystykę, różne przejawy i typy przestępczości, życie religijne w rodzinach przestępców. Opisuje wpływ kary pozbawienia wolności na funkcjonowanie rodziny, a także działania pomocowe kierowane do rodziny oraz przestępców po odbyciu kary pozbawienia wolności.

Rozdział II zawiera opis procedury badań wybranych aspektów środowiska rodzinnego w percepcji i ocenie osób osadzonych w polskich zakładach karnych. Autor przedstawia cel i problematykę badań, stawia hipotezy badawcze, podaje metody, narzędzia i techniki badawcze, zapoznaje też czytelnika z technikami obliczeń statystycznych. Określa również teren prowadzonych badań, czas i specyfikę.

Rozdział III poświęcony jest charakterystyce społeczno-demograficznej badanych osób. Autor dokonuje skrupulatnej analizy i klasyfikacji badanych pod względem wieku, płci, wykształcenia, stanu cywilnego, miejsca zamieszkania, pochodzenia

społecznego i warunków materialnych badanych więźniów. Analizie poddaje rodzaj popełnionego przestępstwa, długość pobytu w zakładzie karnym. Opisuje też wskaźnik dysfunkcyjności rodziny (WDR), który zastosowano w badaniach jako narzędzie ułatwiające rozpoznanie i charakterystykę rodziny oraz niektórych aspektów życia osobistego badanych więźniów.

Rozdział IV, zatytułowany *Rodzina pochodzenia a przestępczość badanych osób*, zawiera opis rodziny jako środowiska wychowawczego. Autor przedstawia rodzinę w aspekcie przestępczości badanych, ich poczucia sprawiedliwości, zajmuje się też analizą niegodnego postępowania ludzi, ich poczucia moralności, a także świadomości prawnej badanych. Ponadto przedstawia modele przestępstw wśród badanej grupy i opracowuje model przestępcy. Dokonuje też charakterystyki więźniów pod względem popełnionych przestępstw, na przykład przestępstwa przeciwko zdrowiu i życiu, przestępstwa przeciwko mieniu, przestępstwa przeciwko obyczajom.

Rozdział V, zatytułowany *Struktura rodziny pochodzenia a działalność przestępcza więźniów*, zawiera analizę struktury rodziny w zestawieniu z rodzajem popełnionego przestępstwa. Autor dokonuje oceny wpływu rodziny pochodzenia na badane osoby.

W rozdziale VI analizie poddano środowisko wychowawcze i relacje wewnątrzrodzinne w zestawieniu z popełnionymi przestępstwami. Autor opisuje kulturę domu rodzinnego, atmosferę w nim panującą, relacje z rodzeństwem oraz warunki materialne. Ponadto zamieszcza dane dotyczące sąsiedztwa domu rodzinnego, wszystko w połączeniu z rodzajem popełnionego przestępstwa.

Rozdział VII poświęcony został aspektowi religijności w kontekście przestępczości badanych osób. T. Sakowicz zanalizował zależność sytuacji religijnej od popełnionego przestępstwa. Badaniu poddał ocenę własną religijności skazanych, stosowanie praktyk religijnych, znajomość prawd religijnych. Pytał badanych o doświadczenia religijne oraz autorytet głowy Kościoła. Wszystkie zagadnienia oceniane są przez pryzmat rodzaju popełnionego przestępstwa.

Rozdział VIII zawiera informacje na temat aktualnego funkcjonowania badanych, również w kontekście popełnionego przestępstwa. Osoby badane odpowiadają na pytania dotyczące uwarunkowań moralności, stanu zdrowia, wykształcenia, zawodu, preferowanych wartości, zainteresowań, sposobu spędzania wolnego czasu, a także oceny samych siebie. Autor dotyka takich zagadnień, jak doświadczanie wsparcia wśród badanych, ocenia relacje z innymi ludźmi oraz ich dotychczasowe życie, a także pragnienie zmiany. Ponadto interesuje się najważniejszymi zadaniami życiowymi. Każdą z tych kwestii zestawia z rodzajem popełnionego przestępstwa.

W rozdziale IX Autor zajmuje się weryfikacją hipotez oraz wyciąga wnioski, które powstały po wnikliwej analizie bogatego materiału badawczego.

To, czy nasze państwo, stosujące rzekomo politykę prorodzinną, jest świadome skali problemu, to sprawa numer jeden. To, że będąc jednym z biedniejszych krajów w Europie, Polska przeznaczająca ogromne kwoty na utrzymanie więźniów i później na pomocowy fundusz postpenitencjarny, to sprawa kolejna. Nie nam to oceniać.

Czy zatem sensowne jest leczenie objawów choroby bez starań dotyczących poszukiwania przyczyny tego schorzenia? Badania potwierdzają, że problemy rodziny są problemami społeczeństwa. To w rodzinie wszystko się zaczyna.

Dr Tadeusz Sakowicz wykonał ogrom żmudnej i trudnej pracy, starając się przedstawić problemy środowiska rodzinnego osadzonych na tle transformacji ustrojowej, w połączeniu z różnego typu popełnionymi przestępstwami. Autor nie stara się ubarwić rzeczywistości, która dla wielu decydentów jest, była i będzie powodem do wstydu. To poważne problemy, których nie da się „zamieść pod dywan”. Potrzeba ogromnej pracy pokoleń, potrzeba podnoszenia świadomości nas wszystkich, być może wyda kiedyś spodziewany plon. Początek tej pracy uczynił dr Sakowicz. Należy uzdrowić niektóre rodziny, aby nasze dzieci stworzyły zdrowsze społeczeństwo. Naszą przyszłość. Temu przysłuży się z pewnością publikacja Tadeusza Sakowicza.

Elżbieta Burdzań
Instytut Pedagogiki KUL